

Vodič o izborima

Centar za građansko obrazovanje
Centre for Civic Education

Izdavač:

Centar za građansko obrazovanje (CGO)

Centar za građansko obrazovanje
Centre for Civic Education

Autor:

dr Nikola Mugoša

Dizajn i produkcija:

Centar za građansko obrazovanje (CGO)

Tiraž:

200 komada

ISBN 978-9940-44-049-7

COBISS.CG-ID 24050180

Sadržaj ove publikacija je isključiva odgovornost autora.

Vodič o izborima

Podgorica, 2022.

Sadržaj

Uvod ————— 5

01 Izbori za poslanike i odbornike ————— 6

I.1. Birači 6

I.2. Politički subjekti i grupe birača13

I.3. Predstavljanje podnosioca izbornih lista i kandidata sa izbornih lista27

I.4. Posmatrači izbora30

02 Izbori za predsjednika Crne Gore ————— 33

03 Prava iz Zakona o biračkom spisku ————— 38

Uvod

Ovaj vodič namijenjen je prvenstveno biračima, subjektima koji učestvuju u izbornom postupku, posmatračima, medijima, ali i drugima koji žele da saznaju više o izbornom procesu u Crnoj Gori.

Ovo je prvi vodič o izborima u kojem je dat pregled svih relevantnih pitanja crnogorskog izbornog zakonodavstva, a koji zainteresovanim subjektima pruža praktični aspekt kada su u pitanju njihova prava i obaveze u izbornom postupku.

Vodič je informativnog karaktera i u njemu su dati odgovori na pitanja bez tumačenja značenja pojedinačnih odredbi. Razlog za ovaj pristup je da bi vodič bio sažetiji i da ne bi bio opterećen pravnim finesama koje nijesu u fokusu onih kojima je namijenjen. Istovremeno, dati su kondenzovani i konkretni odgovori na sva ključna pitanja regulisana pozitivnim propisama, a koji se odnose na izborni postupak.

Vodič je podijeljen na tri dijela. Prvi se odnosi na izbore za izbor poslanika i odbornika, drugi na predsjedničke izbore, dok se treći dio odnosi na prava koja su definisana Zakonom o biračkom spisku. Budući da se prilikom izbora Predsjednika Crne Gore vrši shodna primjena odredbi Zakona o izboru odbornika i poslanika, u drugom dijelu Vodiča dat je pregled samo onih odredbi koje su drugačije regulisane u odnosu na izbore za poslanike i odbornike.

Prvi dio vodiča je tematski podijeljen na četiri cjeline u cilju lakšeg nalaženja odgovora na pitanja. Tako se prva cjelina odnosi na prava i obaveze birača u izbornom procesu, druga na prava i obaveze političkih subjekata zainteresovanih za učešće na izborima, dok su u trećoj cjelini pruženi odgovori na pitanja vezana za predstavljenost u medijima. Posljednja cjelina tretira pitanja relevantna za rad domaćih i stranih posmatrača.

Glasanje se sprovodi na osnovu opšteg i jednakog biračkog prava, na neposrednim i slobodnim izborima tajnim glasanjem.

01 Izbori za poslanike i odbornike

I.1. BIRAČI

Ko ima pravo glasa?

Pravo glasa na izborima za poslanike i odbornike imaju građani koji imaju crnogorsko državljanstvo i koji su upisani u birački spisak.

Koji su osnovni principi ostvarivanja prava glasa u crnogorskom izbornom sistemu?

Glasanje se sprovodi na osnovu opšteg i jednakog biračkog prava, na neposrednim i slobodnim izborima tajnim glasanjem.

Koji su uslovi da bi lice moglo da bira ili bude birano za poslanika?

Pravo da bira i da bude biran za poslanika ima birač koji je navršio 18 godina života i koji ima prebivalište u Crnoj Gori najmanje dvije godine prije dana održavanja izbora.

Koji su uslovi da bi lice moglo da bira ili bude birano za odbornika?

Pravo da bira i da bude biran za odbornika ima birač koji je navršio 18 godina života, koji ima prebivalište u Crnoj Gori najmanje dvije godine i koji ima koji ima prebivalište u opštini kao izbornoj jedinici.

Šta se sve podrazumijeva pod biračkim pravom?

Biračko pravo, u smislu ovog zakona, obuhvata prava birača da: biraju i budu birani; kandiduju i budu kandidovani; odlučuju o predloženim kandidatima i izbornim listama; kandidatima javno postavljaju pitanja; budu pravovremeno, istinito, potpuno i objektivno informisani o programima i aktivnostima podnosilaca izbornih lista i o kandidatima sa tih lista, kao i da raspolažu drugim pravima koja su predviđena Zakonom o izboru odbornika i poslanika.

Da li birač zbog glasanja može biti pozvan na odgovornost?

Niko ne može, po bilo kojem osnovu, pozvati birača na odgovornost zbog glasanja, niti od njega tražiti da kaže za koga je glasao ili zašto nije glasao.

Kada se izbori održavaju?

Izbori se uvijek održavaju nedjeljom, osim u slučaju ponavljanja na određenom biračkom mjestu, kada mogu biti održani i radnim danom.

Kada se otvaraju i zatvaraju biračka mjesta?

Biračka mjesta u izbornoj jedinici otvaraju se u 7h00, a zatvaraju u 20h00.

Na koji način se birači informišu o održavanju izbora?

Ministarstvo nadležno za biračke spiskove dostavlja obavještenje o izborima biračima, najkasnije sedam dana prije dana održavanja izbora. Ipak, dostavljanje ovog obavještenja nije uslov za ostvarivanje biračkog prava.

Šta sadrži obavještenje o izborima?

Obavještenje mora biti i u formatu dostupnom biraču s invaliditetom i sadržati: dan i vrijeme održavanja izbora, broj i adresu biračkog mjesta na kojem se glasa i broj pod kojim je birač upisan u izvod iz biračkog spiska.

Da li postoji još neki način da se birač informiše o biračkom mjestu gdje glasa?

Birač može provjeriti gdje glasa pozivom na broj 19820, koji je aktivan tokom izbornog perioda ili unošenjem ličnih podataka na sajt www.biraci.me.

Birač koji želi da glasa putem pisma podnosi biračkom odboru, na propisanom obrascu, zahtjev za glasanje putem pisma koji je dužan lično da potpiše.

Gdje birač glasa?

Birač može glasati samo na biračkom mjestu na kojem je upisan u izvod iz biračkog spiska.

Da li birač može glasati van biračkog mjesta?

Birač može glasati van biračkog mjesta putem pisma ukoliko zbog starosti, invaliditeta, bolničkog ili kućnog liječenja nije u mogućnosti da glasa na biračkom mjestu na kojem je upisan u izvod iz biračkog spiska.

Koja je procedura za glasanje putem pisma?

Birač koji želi da glasa putem pisma podnosi biračkom odboru, na propisanom obrascu, zahtjev za glasanje putem pisma koji je dužan lično da potpiše. Taj zahtjev se dostavlja biračkom odboru na biračkom mjestu, najkasnije do 13h00 na dan glasanja, a može ga dostaviti samo lice koje svojim potpisom ovlasti podnosilac zahtjeva za glasanje putem pisma. Jedno lice ne može dostaviti biračkom odboru više od jednog zahtjeva za glasanje putem pisma, osim u slučaju da to čini za dva ili više birača koji glasaju putem pisma a žive u istom porodičnom domaćinstvu. Uz zahtjev za glasanje putem pisma i ovlašćenja za podnošenje zahtjeva biračkom odboru se dostavlja i lična karta ili pasoš birača koji želi da glasa putem pisma.

Da li birač može glasati u inostranstvu odnosno u diplomatsko konzularnim predstavništvima Crne Gore?

Crnogorsko zakonodavstvo ne predviđa mogućnost glasanja birača u inostranstvu.

Kako teče procedura glasanja na biračkom mjestu?

Birač saopštava biračkom odboru svoje ime i prezime, a svoj identitet dokazuje ličnom kartom ili pasošem. Birač ne može glasati bez podnošenja dokaza o svom identitetu.

Predsjednik biračkog odbora elektronskom identifikacijom pronalazi birača u elektronskom i odštampanom izvodu iz biračkog spiska, birač se potpisuje na za to predviđenom mjestu na izvodu iz biračkog spiska čime potvrđuje da je primio glasački listić, nakon čega birački odbor omogućava biraču da glasa. Pošto utvrdi identitet birača, predsjednik ili član biračkog odbora, zaokružuje redni broj pod kojim je birač upisan u izvod iz biračkog spiska, objašnjava mu način glasanja i predaje glasački listić.

Članovi biračkog odbora dužni su da biraču, na njegov zahtjev, ponovo objasne način glasanja.

Birač u toku održavanja izbora može glasati samo jedan put.

Da li birač mora da glasa lično?

Svaki birač, po pravilu, glasa lično. Ipak, birač koji, zbog nepristupačnosti biračkog mjesta, informacija i komunikacija (lice sa invaliditetom) ili nepismenosti (nepismeno lice) nije u mogućnosti da na biračkom mjestu lično glasa, ima pravo da to učini uz pomoć asistenta kojeg on sam odredi, a koji je dužan da listić popuni, odnosno glasanje obavi na način na koji mu birač naloži.

Glasanje za birača ne može obaviti član biračkog odbora, ni opunomoćeni predstavnik podnosioca izborne liste.

Kako se pravilno glasa na biračkom mjestu?

Nakon što preuzme ovjereni glasački listić, birač odlazi u prostor određen za glasanje i glasa tajno tako da se ne može vidjeti za koga je glasao.

Birač može glasati samo za jednu izbornu listu sa glasačkog listića. Glasa se zaokruživanjem rednog broja ispred naziva izborne liste za koju se glasa, odnosno zaokruživanjem naziva liste ili imena i prezimena nosioca liste.

Birač sam presavlja popunjeni glasački listić tako da se ne vidi kako je glasao, a da pri tome ostane slobodan kontrolni kupon, nakon čega, držeći u ruci presavljeni glasački listić, odlazi do glasačke kutije i omogućava članu koga odredi birački odbor, da na perforiranom mjestu odvoji kontrolni kupon od glasačkog listića. Birač potom stavlja glasački listić u odgovarajuću glasačku kutiju i napušta biračko mjesto.

Koja je procedura ukoliko birač povrijedi tajnost glasanja?

Ukoliko birač povrijedi tajnost glasanja na način što glasa javno izvan prostora određenog za glasanje ili, ako nakon glasanja u prostoru koji je za to namijenjen, javno pokaže glasački listić biračkom odboru tako da se vidi za koga je glasao, predsjednik biračkog odbora na osnovu prethodne odluke biračkog odbora, dužan je da u prisustvu biračkog odbora, nakon odvajanja kontrolnog kupona, takav glasački listić učini nevažećim na način što će ga precrtati, spakovati u poseban koverat i ubaciti u glasačku kutiju umjesto birača.

Da li birač može glasati nakon 20h00, odnosno nakon zatvaranja biračkih mjesta?

Ovim biračima će se omogućiti da glasaju ukoliko su se zatekli na biračkom mjestu prilikom njegovog zatvaranja. Birački odbor prethodno utvrđuje broj i identitet tih birača.

Na koji način birač može podržati izbornu listu u procesu kandidature?

Birač može, svojim potpisom, podržati samo jednu izbornu listu za izbor odbornika i samo jednu izbornu listu za izbor poslanika.

Kako se ostvaruje zaštita biračkog prava?

Svaki birač ima pravo da podnese prigovor zbog povrede biračkog prava u toku izbora.

Kome se podnosi prigovor/žalba?

Prigovor protiv odluke, radnje ili propusta biračkog odbora podnosi se opštinskoj izbornoj komisiji.

Prigovor protiv odluke, radnje ili propusta opštinske izborne komisije podnosi se Državnoj izbornoj komisiji.

Protiv rješenja Državne izborne komisije može se izjaviti žalba Ustavnom sudu.

Na kakva rješenja birač može izjaviti prigovor/žalbu?

Protiv rješenja opštinske izborne komisije kojim je odbačen ili odbijen prigovor može se izjaviti prigovor Državnoj izbornoj komisiji.

Protiv rješenja Državne izborne komisije kojim je odbačen ili odbijen prigovor može se izjaviti žalba Ustavnom sudu Crne Gore.

Prigovor ili žalba se ne mogu izjaviti na rješenja kojim se prigovor usvaja.

U kojem roku se prigovor/žalba podnosi?

Prigovor se podnosi u roku od 72h od časa kada je donešena odluka, odnosno izvršena radnja.

Žalba se podnosi Ustavnom sudu u roku od 48h od dostavljanja rješenja Državne izborne komisije.

48h

rok za podnošenje
žalbe Ustavnom sudu
od dostavljanja rješe-
nja Državne izborne
komisije

I.2. POLITIČKI SUBJEKTI I GRUPE BIRAČA

Na koji način politički subjekti mogu učestvovati u organima za sprovođenje izbora?

Politički subjekti mogu predložiti članove organa za sprovođenje izbora (Državna izborna komisija, opštinske izborne komisije, birački odbori) koji, u zavisnosti od izbornih rezultata odnosno činjenice da li je izborna lista potvrđena, imaju pravo učešća u organima za sprovođenje izbora u stalnom ili proširenom sastavu.

Koji politički subjekti imaju pravo biti članovi Državne izborne komisije u stalnom sastavu?

Državna izborna komisija (DIK) je centralna institucija izbornog procesa koja u stalnom sastavu ima predsjednika i 10 članova.

Devet članova DIK-a su predstavnici političkih partija zastupljenih u Skupštini Crne Gore saglasno rezultatima izbora. Četiri člana biraju se iz reda parlamentarne većine, četiri iz reda opozicije, dok se jedan član imenuje kao predstavnik političke partije, odnosno podnosioca izborne liste za autentičnu zastupljenost pripadnika manjinskog naroda ili manjinske nacionalne zajednice, koja je na prethodnim izborima dobila najveći broj glasova. Jedan član DIK-a bira se iz reda civilnog društva, nevladinog sektora i univerziteta.

Koliko traje mandat članova DIK-a u stalnom sastavu i kada se biraju?

Članovi DIK-a u stalnom sastavu biraju se nakon održanih parlamentarnih izbora a mandat im traje četiri godine.

Jedini propisani uslov da bi lice bilo član DIK-a u stalnom i proširenom sastavu ispred političkih subjekata je da lice mora biti diplomirani pravnik.

Koji politički subjekti imaju pravo biti članovi DIK-a u proširenom sastavu?

Svi podnosioci izbornih lista kojima DIK potvrdi izbornu listu imaju pravo da odrede predstavnika u prošireni sastav, a što DIK zaključkom utvrđuje i isti dostavlja u roku od 24h od njegovog donošenja.

Od kada traje mandat članova DIK-a u proširenom sastavu i kada se okončava?

Opunomoćeni predstavnici učestvuju u radu i punovažno odlučuju 20 dana prije dana određenog za održavanje izbora. Njihov mandat prestaje danom utvrđivanja konačnih rezultata izbora.

Koji su uslovi da bi lice bilo član DIK-a u stalnom i proširenom sastavu ispred političkih subjekata?

Jedini propisani uslov je da lice mora biti diplomirani pravnik.

Koji politički subjekti imaju pravo biti članovi opštinske izborne komisije u stalnom sastavu?

Opštinsku izbornu komisiju čine: predsjednik i četiri člana u stalnom sastavu i po jedan opunomoćeni predstavnik podnosioca izborne liste. Za predsjednika se imenuje kandidat političke partije, odnosno podnosioca izborne liste koja je na prethodnim izborima dobila najveći broj odborničkih mandata. Ukoliko je na prethodnim izborima najveći broj mandata dobila koaliciona izborna lista, za predsjednika opštinske izborne komisije imenuje se, po pravilu, kandidat političke partije kojoj je, u okviru koalicije, pripao najveći broj odborničkih mandata. Dva člana stalnog sastava opštinske izborne komisije imenuju se na prijedlog parlamentarne opozicije, i to proporcionalno broju osvojenih mandata na prethodnim izborima, a u slučaju istog broja mandata prednost ima izborna lista koja je dobila veći broj glasova.

Predsjedniku i članovima opštinske izborne komisije u stalnom sastavu imenuju se zamjenici.

Šta ako je u skupštini opštine zastupljen samo jedan opozicioni izborni subjekt?

Ukoliko u nekoj skupštini opštine postoji samo jedna opoziciona izborna lista, oba člana stalnog sastava opštinske izborne komisije imenuju se na prijedlog te opozicione izborne liste.

Kome pripada mjesto sekretara opštinske izborne komisije?

Sekretar opštinske izborne komisije imenuje se na prijedlog parlamentarne opozicije, a po pravilu je to kandidat opozicione izborne liste koja je na prethodnim izborima dobila najveći broj odborničkih mandata.

Da li sekretar opštinske izborne komisije ima pravo glasa, odnosno odlučivanja na sjednicama opštinske izborne komisije?

Sekretar opštinske izborne komisije je zadužen za realizaciju administrativnih poslova predviđenih izbornim zakonodavstvom i nema pravo odlučivanja.

Koji politički subjekti mogu biti članovi opštinske izborne komisije u proširenom sastavu?

Svi podnosioci izbornih lista kojima opštinska izborna komisija potvrdi izbornu listu imaju pravo da odrede predstavnika u prošireni sastav, što opštinska izborna komisija zaključkom utvrđuje i isti dostavlja u roku od 24h od njegovog donošenja.

Koliko birački odbor ima članova?

Birački odbor čine predsjednik i četiri člana u stalnom sastavu i po jedan opunomoćeni predstavnik podnosioca izborne liste.

Kome pripada pravo delegiranja u birački odbor u stalnom sastavu?

Svakoj političkoj partiji zastupljenoj u odgovarajućoj skupštini pripada broj predsjednika biračkih odbora srazmjerno proporcionalnoj zastupljenosti odborničkih mjesta u skupštini, a biračka mjesta na kojima bi pojedina politička partija predlagala predstavnika za predsjednika biračkog odbora, opštinska izborna komisija određuje žrijebom.

U stalni sastav biračkog odbora dva člana imenuju se na prijedlog političke partije, odnosno koalicije koja ima većinu u odgovarajućoj skupštini opštine.

U stalni sastav biračkog odbora obavezno se imenuje po jedan predstavnik dvije opozicione političke partije u odgovarajućoj skupštini opštine, koje su na prethodnim izborima dobile najveći broj mandata, a u slučaju istog broja mandata, najveći broj glasova.

Ukoliko u odgovarajućoj skupštini opštine postoji samo jedna opoziciona politička partija, u stalni sastav biračkog odbora imenuju se dva predstavnika te partije.

Kada se imenuje birački odbor?

Birački odbor imenuje se za svako biračko mjesto, najkasnije 10 dana prije dana određenog za održavanje izbora. Izuzetno, na obrazloženi zahtjev političke partije, odnosno grupe birača koja je stekla pravo da predloži predstavnike u stalnom sastavu biračkog odbora, sastav biračkog odbora može se mijenjati i nakon isteka ovog roka, a najkasnije 12h prije otvaranja biračkih mjesta.

Ko ima pravo imenovanja člana biračkog odbora u proširenom sastavu?

Opštinska izborna komisija, danom donošenja rješenja o proglašenju izborne liste, zaključkom utvrđuje koji podnositelj izborne liste ispunjava uslove za određivanje svojih predstavnika u prošireni sastav biračkog odbora. Zaključak o ispunjenju, odnosno neispunjenju uslova za određivanje predstavnika podnosioca izborne liste u prošireni sastav biračkog odbora opštinska izborna komisija dostavlja podnosiocu izborne liste, u roku od 24h od časa određivanja biračkog mjesta.

Podnositelj izborne liste odrediće svog opunomoćenog predstavnika u prošireni sastav biračkog odbora i o tome obavijestiti opštinsku izbornu komisiju koja, najkasnije 24h od dostavljanja obavještenja, zaključkom poimenično utvrđuje lica koja ulaze u prošireni sastav biračkog odbora.

Kada član biračkog odbora počinje da učestvuje u radu i odlučuje?

Opunomoćeni predstavnik učestvuje u radu i punovažno odlučuje pet dana prije dana određenog za održavanje izbora.

Šta od dokumentacije političke partije predaju nadležnoj izbornoj komisiji kako bi lista bila potvrđena?

Uz izbornu listu, izbornoj komisiji se dostavlja i sljedeća dokumentacija:

- 1) pisana izjava kandidata da prihvata kandidaturu;
- 2) potvrda o biračkom pravu za svakog kandidata sa izborne liste;
- 3) potvrda o prebivalištu svakog kandidata;

- 4) spisak sa potpisima birača koji podržavaju izbornu listu;
- 5) pisana saglasnost o prihvatanju nosioca liste, ako je to uključeno u naziv liste;
- 6) odluka nadležnog organa političke partije kojom je verifikovao izbornu listu;
- 7) izborna prijava;
- 8) osnivački i programski akt.

Koja je razlika kada su u pitanju grupe birača u odnosu na potrebnu dokumentaciju?

S obzirom da grupe birača ne moraju imati statut i formalni programski akt, uz izbornu listu dostavljaju i izjavu ovjerenu pred nadležnim organom o odluci da učestvuju na izborima sa programskim ciljevima izborne liste, ovlašćenom licu za zastupanje pred nadležnim organima, te u izjavi mogu urediti i druga međusobna prava i obaveze.

Uz naziv izborne liste grupe birača podnosioc određuje i bližu oznaku te liste.

Koji su rokovi za predaju izborne liste?

Izborna lista za izbor odbornika dostavlja se opštinskoj izbornoj komisiji, a za izbor poslanika DIK-u najranije 20 dana od dana raspisivanja izbora, a najkasnije 25 dana prije dana određenog za održavanje izbora.

Šta ako je izborna lista podnešena neblagovremeno ?

Ako nadležna izborna komisija utvrdi da izborna lista nije podnešena blagovremeno, donijeće rješenje o odbacivanju te izborne liste.

0,8%

je najmanji procenat potpisa podrške birača u izbornoj jedinici potreban za utvrđivanje izborne liste za izbor odbornika

Šta ako je dokumentacija nepotpuna, odnosno izborna lista sadrži nedostatke?

Ako nadležna izborna komisija utvrdi da izborna lista sadrži određene nedostatke donijeće, u roku od 48h od prijema izborne liste, zaključak kojim se podnosiocu liste nalaže da, najkasnije u roku od 48h od dostavljanja zaključka, otkloni te nedostatke. Tim zaključkom se podnosiocu ukazuje na radnje koje treba da obavi radi otklanjanja nedostataka.

Šta ukoliko podnosilac izborne liste ne otkloni nedostatke u propisanom roku?

Ako nadležna izborna komisija utvrdi da nedostaci izborne liste nijesu otklonjeni ili nijesu otklonjeni u predviđenom roku donijeće, u narednih 24h, rješenje kojim se odbija proglašenje te izborne liste.

Koji je potreban broj potpisa podrške birača izornoj listi?

Izborna lista za izbor odbornika, odnosno poslanika može biti utvrđena ako je svojim potpisima podrži najmanje 0,8 % birača od broja birača u izbornoj jedinici, računajući prema podacima o broju birača sa izbora koji su prethodili odluci za raspisivanje izbora, bez obzira da li se radi o izborima za Predsjednika Crne Gore ili o izborima za Skupštinu.

Koji je potreban broj potpisa za partije i grupe birača koje predstavljaju manjinski narod i manjinske nacionalne zajednice?

Za političke partije ili grupe birača koje predstavljaju manjinski narod ili manjinsku nacionalnu zajednicu,

izborna lista za izbor odbornika može biti utvrđena ako je svojim potpisom podrži najmanje 150 birača, odnosno za izbor poslanika može biti utvrđena ako je svojim potpisom podrži najmanje 1.000 birača.

U opštinama u kojima je na prethodnim izborima odbornički mandat vrijedio jednako ili manje od 150 glasova, izborna lista za izbor odbornika može biti utvrđena ako je svojim potpisom podrži onaj broj birača koji je za jedan manji u odnosu na broj glasova koliko je na prethodnim izborima za odnosnu skupštinu opštine vrijedio jedan odbornički mandat.

Izborna lista za izbor poslanika koja predstavlja manjinski narod ili manjinsku nacionalnu zajednicu sa učešćem u ukupnom stanovništvu Crne Gore do 2% prema rezultatima posljednjeg popisa može biti utvrđena ako je svojim potpisom podrži najmanje 300 birača.

Ko može dati potpis podrške i postoje li ograničenja?

Potpise podrške mogu dati sva lica koja imaju biračko pravo. Ograničenja se odnose na činjenicu da birači koji potpisuju podršku listama za izbor odbornika moraju imati prebivalište na području odnosne opštine, dok birači koji potpisuju podršku listama za izbor poslanika moraju imati prebivalište na teritoriji Crne Gore.

Ko predlaže kandidate na izbornoj listi i određuje njihov redoslijed?

U Crnoj Gori su na snazi zatvorene izborne liste što znači da se birači opredjeljuju za listu a ne za pojedinačne kandidate. Stoga, političke partije, posebno ili kao koalicija, kao i grupe birača, predlažu kandidate za svoju izbornu listu, a određuju i redoslijed kandidata na listi.

Koji su uslovi da bi jedno lice bilo kandidat na izbornoj listi?

Pravo da bira i da bude biran za poslanika ima birač koji je navršio 18 godina života i koji ima prebivalište u Crnoj Gori najmanje dvije godine prije dana održavanja izbora.

Pravo da bira i da bude biran za odbornika ima birač koji je navršio 18 godina života, koji ima prebivalište u Crnoj Gori najmanje dvije godine i koji ima prebivalište u opštini, odnosno gradskoj opštini, kao izbornoj jedinici.

Koja su ograničenja propisana kada je u pitanju kandidatura na izbornoj listi?

Jedno lice može biti kandidat za odbornika samo na jednoj izbornoj listi i samo u jednoj izbornoj jedinici.

Jedno lice može biti kandidat za poslanika samo na jednoj izbornoj listi.

Koliko podnosioci izborne liste predlažu kandidata na listi?

Na jednoj izbornoj listi može biti najmanje 2/3, a najviše onoliko kandidata koliko se bira. Izuzetno, na izbornoj listi za izbor poslanika koju podnose grupe birača ili političke stranke koje predstavljaju manjinski narod ili manjinsku nacionalnu zajednicu može biti najmanje 1/3, a najviše onoliko kandidata koliko se bira.

Koji su uslovi za podnošenje liste koji se odnose na ostvarivanje principa rodne ravnopravnosti?

Zakonom je propisano da na izbornoj listi mora biti 30% kandidata manje zastupljenog pola.

Osim ove odredbe, zakonodavac je propisao dodatnu zaštitnu normu predviđajući da među svaka četiri kandi-

Kandidat
može
odustati od
kandidature
do dana
donošenja
rješenja o
proglašenju
izborne liste.

data prema redoslijedu na listi (prva četiri mjesta, druga četiri mjesta i tako do kraja liste) mora biti najmanje po jedan kandidat pripadnik manje zastupljenog pola.

Šta ako izborna lista ne zadovoljava propisane uslove koje se odnose na zastupljenost žena?

U tom slučaju, nadležna izborna komisija poziva podnosioca da otkloni nedostatke u roku od 48h. Ako podnosilac ne otkloni nedostatke, izborna komisija neće proglasiti izbornu listu.

Do kada podnosilac izborne liste može povući istu?

Podnosilac izborne liste može povući listu najkasnije do dana utvrđivanja zbirne izborne liste.

Koje su posljedice povlačenja liste u odnosu na predstavnike u organima za sprovođenje izbora?

Povlačenjem izborne liste prestaje funkcija opunomoćenog predstavnika podnosioca liste u svim organima za sprovođenje izbora, kao i sva prava koja mu u tom svojstvu, po odredbama zakona pripadaju.

Do kada kandidat može odustati od kandidature?

Kandidat može odustati od kandidature do dana donošenja rješenja o proglašenju izborne liste.

Šta ako po donošenju rješenja o proglašenju izborne liste kandidat izgubi crnogorsko državljanstvo, bude izbrisan iz registra prebivališta, odnosno ako nastupi njegova smrt?

U tom slučaju podnosilac izborne liste gubi pravo da predloži novog kandidata, a položaj na izbornoj listi zauzima kandidat koji je po redoslijedu sljedeći na izbornoj listi.

Na koji način konstituenti koalicione izborne liste regulišu međusobna prava?

Ako dvije ili više političkih partija ili grupa birača podnesu koalicionu izbornu listu, naziv i druga prava i obaveze podnosilaca koalicione izborne liste određuju se sporazumom koji se istovremeno sa koalicionom izbornom listom dostavlja nadležnoj izbornoj komisiji.

Da li nosilac izborne liste mora biti na listi?

Lice određeno kao nosilac izborne liste ne mora biti kandidat na listi. U naziv liste podnosilac liste može uključiti i ime i prezime nosilaca te liste, uz njihovu pisanu saglasnost.

Kako se ostvaruje zaštita biračkog prava?

Podnosilac izborne liste i kandidat sa liste ima pravo da podnese prigovor odnosno žalbu zbog povrede biračkog prava u toku izbora.

Kome se podnosi prigovor/žalba?

Prigovor protiv odluke, radnje ili propusta biračkog odbora podnosi se opštinskoj izbornoj komisiji.

Prigovor protiv odluke, radnje ili propusta opštinske izborne komisije podnosi se DIK-u.

Protiv rješenja DIK-a može se izjaviti žalba Ustavnom sudu.

Na koja rješenja podnosilac izborne liste i kandidat može izjaviti prigovor/žalbu?

Protiv rješenja opštinske izborne komisije kojim je odbačen ili odbijen prigovor može se izjaviti prigovor DIK-u.

Protiv rješenja DIK-a kojim je odbačen ili odbijen prigovor može se izjaviti žalba Ustavnom sudu Crne Gore.

Prigovor ili žalba se ne mogu izjaviti na rješenja kojim se prigovor usvaja.

U kojem roku se prigovor/žalba podnose?

Prigovor se podnosi u roku od 72h od časa kada je donešena odluka, odnosno izvršena radnja.

Žalba se podnosi Ustavnom sudu u roku od 48h od dostavljanja rješenja DIK-a.

I.3. - PREDSTAVLJANJE PODNOSILACA IZBORNIH LISTA I KANDIDATA SA IZBORNIM LISTAMA

Od kada teče pravo predstavljanja podnosioca izbornih lista i u kojim medijima?

Podnosioci izbornih lista imaju pravo da, od dana potvrđivanja izborne liste do završetka izborne propagande, posredstvom nacionalnog javnog emitera Radio-televizija Crne Gore, kao i posredstvom regionalnih i lokalnih javnih emitera, u okviru istih dnevnih termina, odnosno rubrika, svakodnevno, u jednakom trajanju i besplatno, obavještavaju građane o svojim kandidatima, programima i aktivnostima.

Koja su prava podnosioca izbornih lista kada su u pitanju komercijalni emiteri?

Podnosioci izbornih lista imaju pravo da u vrijeme izborne kampanje, u programima, odnosno rubrikama i oglasnim prostorima komercijalnih emitera, vrše marketinšku promociju svojih kandidata i programa i objavljuju najave svojih promotivnih skupova, uz naknadu u skladu sa pravilima koje donosi emiter. Komercijalni emiteri dužni su da podnosiocima potvrđenih izbornih lista, pod jednakim uslovima, omoguće plaćeno oglašavanje.

Koja su ograničenja po pitanju predstavljanja podnosioca izbornih lista?

Za predstavljanje izbornih lista ne može se koristiti imovina (novac, tehnička sredstva, prostor, oprema i sl.) državnih organa, javnih preduzeća, javnih ustanova i fondova, jedinica lokalne samouprave, niti kompanija u kojima država ima vlasnički udio.

Javni funkcioneri koje imenuje ili postavlja Vlada Crne Gore i koje bira ili imenuje lokalna samouprava, državni službenici i namještenici ne mogu učestvovati u izbornoj kampanji, niti mogu javno izražavati svoje stavove povodom izbora, u radnom vremenu, odnosno dok su na dužnosti. Policijski službenici i pripadnici Agencije za nacionalnu bezbjednost ne smiju učestvovati u izbornoj kampanji na bilo koji način.

U kojim terminima i u kojem vremenskom trajanju podnosioci izbornih lista imaju pravo da budu predstavljeni na RTCG ?

Televizija Crne Gore i Radio Crne Gore obavezni su da, u vrijeme izborne kampanje, u odgovarajućim blokovima komercijalnog marketinga, na kanalu TV, odnosno programu Radija podnosiocima potvrđenih izbornih lista obezbijede ravnopravno i svakodnevno besplatan prostor za emitovanje: političko-propagandnih TV klipova, odnosno audio klipova, u svim blokovima političkog marketinga, u obimu ne manjem od 200 sekundi dnevno, zavisno od planiranog broja reklamnih blokova političkog marketinga; 3-minutnih izvještaja sa promotivnog skupa, dva puta dnevno, u terminima odmah nakon centralnih večernjih informativnih emisija TV i Radija. Proizvodnja spada u obavezu podnosioca izborne liste koja se promovise.

Televizija Crne Gore i Radio Crne Gore obavezni su da, u vrijeme izborne kampanje, u okviru informativno-političkog programa, organizuju i emituju nedjeljno najmanje dvije jednoiposatne emisije sučeljavanja podnosilaca potvrđenih izbornih lista i kandidata sa tih lista, u terminu od 20h00 do 23h00, u dogovoru uredništva i podnosilaca izbornih lista.

Koja je uloga skupštinskog odbora za praćenje primjene zakona koji se odnosi na medije?

Odbor je nadležan da prati i nadgleda primjenu odredaba ovog zakona koje se odnose na obaveze medija u predizbornoj kampanji, a naročito da:

- 1) razmatra prigovore na postupanje medija i o njima zauzima stavove i donosi zaključke;
- 2) upozorava medije za postupanje u skladu sa ovim zakonom i otklanjanje eventualnih nepravilnosti;
- 3) javno objavljuje svoje stavove i zaključke;
- 4) obavještava Agenciju za elektronske medije i nadležne organe medija o kršenju odredaba zakona od strane medija, radi preduzimanja mjera iz njihove nadležnosti prema mediju koji postupa suprotno zakonu.

Ko ima pravo učestvovati u Odboru?

Odbor ima 10 članova i sastavljen je po paritetnoj osnovi od poslanika parlamentarne većine i parlamentarne opozicije. Iz reda članova Odbora imenuje se predsjednik i zamjenik predsjednika Odbora. Odbor se obrazuje najkasnije 10 dana od dana raspisivanja izbora za poslanike. Prijedlog za imenovanje predsjednika, zamjenika predsjednika i članova Odbora Skupštini podnosi radno tijelo Skupštine nadležno za izbor i imenovanja.

Zakonodavac je definisao da ovlašćeni predstavnici domaćih nevladinih organizacija mogu pratiti tok izbora i rad organa za sprovođenje izbora.

I.4. - POSMATRAČI IZBORA

Ko mogu biti domaći posmatrači izbora saglasno crnogorskom zakonodavstvu?

Zakon o izboru odbornika i poslanika propisuje da domaći posmatrači izbora mogu biti ovlašćeni predstavnici domaćih nevladinih organizacija koje su registrovane za praćenje ostvarivanja političkih sloboda i prava.

Šta podrazumijeva praćenje izbora?

Zakonodavac je definisao da ovlašćeni predstavnici domaćih nevladinih organizacija mogu pratiti tok izbora i rad organa za sprovođenje izbora.

Kome se podnosi prijava za praćenje izbora?

Domaće nevladine organizacije zainteresovane za praćenje izbora podnose prijavu DIK-u.

Šta treba da sadrži prijava za praćenje izbora kada su u pitanju domaći posmatrači izbora?

Prijava sadrži naziv organizacije, dokaz o upisu u registar, broj i sastav predstavnika posmatrača.

U kojem roku DIK odlučuje o prijavi?

Državna izborna komisija dužna je da u roku od 48h od prijema prijave izdaje službena ovlašćenja ili rješenjem odbija izdavanje ovlašćenja.

Koji je rok za podnošenje prijave za posmatranje izbora u slučaju domaćih posmatrača?

Prijave se podnose najkasnije pet dana prije dana glasanja.

Ko mogu biti strani posmatrači izbora?

Evropska Unija, druge međunarodne organizacije, međunarodne nevladine organizacije i ovlašćeni predstavnici stranih država.

Šta je sadržina prava na posmatranje izbora kada su u pitanju strani posmatrači?

Strani posmatrači mogu pratiti tok izbora koji uključuje rad organa za sprovođenje izbora i drugih državnih organa, praćenje predizborne kampanje od strane medija, ostvarivanje biračkog prava i drugih povezanih političkih i građanskih prava u izbornom procesu.

Koji je period posmatranja izbora?

Period posmatranja teče od dana raspisivanja izbora i završava se zaključno sa objavljivanjem konačnih rezultata izbora.

Kome strani posmatrači izbora podnose prijavu za posmatranje izbora?

Zainteresovani strani posmatrači prijavu za posmatranje izbora podnose ministarstvu nadležnom za vanjske poslove koje narednog dana po prijemu prijave, dostavlja prijavu DIK-u.

Koji je krajnji rok za podnošenje prijave?

Strani posmatrači prijavu podnose najkasnije deset dana prije dana održavanja izbora.

Šta prijava treba da sadrži?

U prijavi treba da budu sadržani sljedeći elementi: naziv države iz koje posmatrač dolazi, naziv organizacije, dokaz o upisu u registar, broj i sastav predstavnika i vrijeme boravka.

U kojem roku DIK izdaje ovlašćenja za posmatranje izbora?

DIK u roku od 48h od dana prijema prijave izdaje službena ovlašćenja za posmatranje izbora, ili odbija svojim rješenjem izdavanje ovlašćenja.

Šta se nalazi na identifikacionoj kartici koju izdaje DIK?

Stranim posmatračima DIK izdaje identifikacionu karticu u koju se unosi ime, prezime, naziv zemlje iz koje dolazi i naziv organizacije i institucije kojoj pripada.

Lice kojem je izdata identifikaciona kartica dužno je da je nosi na vidnom mjestu.

Da li jednom izdato ovlašćenje za posmatranje izbora može biti oduzeto i zašto?

Na prijedlog organa za sprovođenje izbora, Državna izborna komisija može oduzeti ovlašćenje ili identifikacionu karticu licu kojem je izdata, ukoliko se ne pridržava pravila o održavanju reda na biračkom mjestu, odnosno pravila o radu organa za sprovođenje izbora.

02 Izbori za predsjednika Crne Gore

Prilikom izbora predsjednika Crne Gore vrši se shodna primjena odredbi Zakona o izboru odbornika i poslanika koje se odnose na: biračko pravo; utvrđivanje i oglašavanje liste kandidata; predstavljanje kandidata; način organizovanja izbora; oblik i sadržinu glasačkog listića; glasanje na biračkom mjestu i van biračkog mjesta i zaštitu biračkog prava.

Ko ima pravo da bude biran za predsjednika Crne Gore?

Pravo da bude biran za predsjednika ima državljanin Crne Gore, koji je navršio 18 godina života i koji ima prebivalište u Crnoj Gori najmanje 10 godina u poslednjih 15 godina prije dana održavanja izbora.

Ko može predložiti kandidata za predsjednika Crne Gore?

Kandidata za Predsjednika može predložiti politička stranka ili grupa građana.

Pojedina politička stranka ili grupa građana može predložiti samo jednog kandidata.

Koliko potpisa podrške je neophodno za validnu kandidaturu?

Kandidatura mora biti podržana sa najmanje 1,5% birača od ukupnog broja birača, računajući prema podacima o broju birača sa izbora koji su prethodili odluci o raspisivanju izbora.

Koliko kandidata za predsjednika Crne Gore može podržati birač?

Birač može, svojim potpisom, podržati samo jednog kandidata.

Kome se podnosi prijedlog kandidata za predsjednika Crne Gore i kada?

Prijedlog kandidata za predsjednika podnosi se DIK-u, najkasnije 20 dana prije dana određenog za održavanje izbora.

Šta je potrebno dostaviti od dokumentacije?

Uz prijedlog se podnosi i sljedeća dokumentacija :

- 1) pisana izjava kandidata da prihvata kandidaturu;
- 2) potvrda o biračkom pravu kandidata;
- 3) potvrda o prebivalištu kandidata;
- 4) uvjerenje o državljanstvu;
- 5) potpisi birača za podršku kandidatu.

Do kada kandidat za predsjednika može odustati od kandidature?

Kandidat može odustati od kandidature najkasnije do utvrđivanja liste kandidata.

Šta se dešava u slučaju da neki od kandidata umre od objavljivanja liste do održavanja izbora?

Ako neki od kandidata umre u vremenu od objavljivanja liste do dana određenog za održavanje izbora, politička stranka može predložiti novog kandidata, u kojem slučaju se ne traže potpisi birača, a izbori se odlažu za 14 dana.

Na koji način birač ispravno glasa za kandidata za predsjednika Crne Gore?

Birač može glasati samo za jednog kandidata.

Glasa se zaokruživanjem rednog broja ispred imena i prezimena kandidata ili zaokruživanjem njegovog imena i prezimena.

Koji glasački listić će se smatrati nevažećim?

Nevažećim se smatra glasački listić:

- koji je nepopunjen;
- koji je popunjen tako da se sa sigurnošću ne može utvrditi za kojeg kandidata je birač glasao;
- na kojem je birač glasao za dva ili više kandidata;
- na kojem je dopisano ime lica koje nije kandidat.

Ako nijedan kandidat ne dobije potreban broj glasova, održava se drugi izborni krug, za 14 dana.

Koji kandidat je izabran za predsjednika Crne Gore?

Za predsjednika je izabran kandidat koji je dobio više od polovine važećih glasova birača koji su glasali. Ako nijedan kandidat ne dobije potreban broj glasova, održava se drugi izborni krug, za 14 dana.

Ko učestvuje u drugom izbornom krugu?

U drugom izbornom krugu učestvuju dva kandidata koji su dobili najveći broj glasova, a biva izabran kandidat koji je dobio veći broj glasova.

Šta ako oba kandidata u drugom izbornom krugu dobiju jednak broj glasova?

Ako u drugom izbornom krugu oba kandidata dobiju jednak broj glasova, glasanje se ponavlja između ta dva kandidata, u roku od 7 dana.

Šta ako jedan od dva kandidata koji su dobili najviše glasova u prvom krugu odustane od izbora?

Ako neki od kandidata sa najvećim brojem glasova u prvom krugu odustane od izbora, pravo da učestvuje u drugom izbornom krugu stiže kandidat koji je sljedeći po broju dobijenih glasova u prvom izbornom krugu. Ako u drugom izbornom krugu ostane samo jedan kandidat, zbog odustajanja drugih kandidata, taj kandidat se smatra izabranim.

Šta ukoliko jedan od kandidata koji je stekao pravo učestvovanja u drugom izbornom krugu premine do dana glasanja?

Ako jedan od kandidata koji ima pravo da učestvuje u drugom izbornom krugu umre do kraja vremena određenog za glasanje, cio izborni postupak se ponavlja, a odluka o raspisivanju izbora donosi se u roku od 14 dana od dana smrti kandidata.

03 Prava iz Zakona o biračkom spisku

Da li birač može podnijeti zahtjev za promjenu u biračkom spisku?

Birač može, organu nadležnom za vođenje biračkog spiska – Ministarstvu unutrašnjih poslova (MUP), podnijeti zahtjev za promjenu u biračkom spisku.

Promjena u biračkom spisku na zahtjev birača vrši se na osnovu podataka ili javnih isprava koje dostavi podnositelj zahtjeva odnosno podataka iz elektronskih registara ili evidencija koje se vode na osnovu zakona.

Zbog čega birač može zatražiti promjenu u biračkom spisku?

Birač može zahtijevati promjenu u biračkom spisku, ako:

- 1) nije upisan u birački spisak;
- 2) je podatak o njemu u biračkom spisku netačan ili nepotpun;
- 3) nijesu unijeti ili su nepravilno unijeti podaci o biračkom mjestu na kojem birač ima pravo da glasa.

Uz zahtjev birač podnosi dokaze koji se odnose na predmet njegovog zahtjeva da se izvrši određena promjena u biračkom spisku.

Rješenje je
Ministarstvo
dužno
donijeti u roku
od 48h od
dana prijema
zahtjeva, a
dostavlja se
bez odlaganja
podnosiocu
zahtjeva.

U periodu izborne kampanje, zahtjev iz stava 1 ovog člana može se podnijeti Ministarstvu najkasnije 15 dana prije dana određenog za održavanje izbora.

Šta ako MUP utvrdi da su zahtjevi osnovani?

Ministarstvo će rješenjem izvršiti odgovarajuću promjenu u izvornom registru i tu promjenu automatski unijeti u birački spisak ili ispraviti podatke o biračkom mjestu na kojem birač glasa i izvršiti drugu promjenu u biračkom spisku i odgovarajućem izvornom registru na koji se promjena odnosi.

U kojem roku MUP donosi rješenje?

Rješenje je Ministarstvo dužno donijeti u roku od 48h od dana prijema zahtjeva, a dostavlja se bez odlaganja podnosiocu zahtjeva.

Šta ukoliko MUP odbije zahtjev birača?

Protiv takvog rješenja može se podnijeti tužba Upravnom sudu u roku od 48h od dostavljanja rješenja. Upravni sud po tužbi odlučuje u roku od 24h od časa prijema tužbe.

Uvid se vrši u službenim prostorijama organa kod kojih se službena dokumentacija nalazi.

Ko ima pravo uvida u birački spisak?

Ministarstvo je dužno da parlamentarnoj stranci, podnosiocu potvrđene izborne liste, i nevladinoj organizaciji kojoj je od strane nadležnog organa izdato ovlašćenje za praćenje izbora, na njihov zahtjev, u roku od 48h od dana prijema zahtjeva, elektronskim putem omogući uvid u birački spisak, kao i u promjene koje su u njemu izvršene.

Šta podrazumijeva uvid u promjene i na koji način se pristup omogućava?

Uvid u promjene podrazumijeva uvid u odluke na osnovu kojih su iste nastale. Ministarstvo je dužno da pomenutim subjektima, na njihov zahtjev, omogući pristup biračkom spisku i podacima putem kompjuterske veze korišćenjem naprednog elektronskog sertifikata za korišćenje programskog rješenja u vremenu od dana raspisivanja izbora do dana proglašenja konačnih rezultata izbora.

Šta se podrazumijeva pod službenom dokumentacijom relevantnom za promjene u biračkom spisku i ko ima pravo uvida u istu?

Ministarstvo je dužno da ovlašćenom predstavniku parlamentarne stranke, ovlašćenom predstavniku potvrđene izborne liste, i ovlašćenom predstavniku nevladine organizacije kojoj je od strane nadležnog organa izdato ovlašćenje za praćenje izbora, na njihov zahtjev, omogući uvid u službenu dokumentaciju na osnovu koje se vrši promjena u biračkom spisku (državljanstva, lične karte građana, odjave i prijave mjesta prebivališta, matični brojevi građana, matične registre rođenih i umrlih).

Ministarstvo je dužno da parlamentarnoj stranci omogući uvid u službenu dokumentaciju na osnovu koje se vrši promjena u biračkom spisku i u vremenu koje nije obuhvaćeno izbornom kampanjom.

Gdje se uvid vrši?

Uvid se vrši u službenim prostorijama organa kod kojih se službena dokumentacija nalazi.

Koje su obaveze subjekata kojima je uvid u birački spisak omogućen?

Parlamentarna stranka, podnosilac potvrđene izborne liste i nevladina organizacija kojoj je od strane nadležnog organa izdato ovlašćenje za praćenje izbora dužni su da odrede najviše tri lica koja su ovlašćena i odgovorna za pristup informacionom sistemu u kojem se vodi birački spisak, i da o tome obavijeste Ministarstvo.

Da li postoji obaveza MUP-a da omogući uvid u birački spisak i van perioda izborne kampanje?

Ostvarivanje ovog prava Ministarstvo je dužno omogućiti parlamentarnoj stranci, na njen zahtjev, i u vremenu koje nije obuhvaćeno izbornom kampanjom.

Do kada je MUP dužan da izda isprave koje su neophodne za ostvarivanje biračkog prava?

Ministarstvo je dužno da javne isprave neophodne za ostvarivanje biračkog prava izda najkasnije u roku od pet dana od dana podnošenja zahtjeva za njihovo izdavanje.

Rok se odnosi na zahtjeve podnijete od dana raspisivanja izbora do dana održavanja izbora.

